

פאר מקדושים

פגונים נדירים מספרים עתיקי יומין

פרשת ויקהל תשפ"ה

וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' (לה ב)

מה נפלא הוא לשונו הזהב של רבינו חיים מפרידבורג ז"ל אחי המהר"ל במה שכתב, שמאבת ה' יתברך את עמו ישראל נתן להם את שבת קדשו, שהוא אות ברית בינו ובינינו ובמנוחתנו לא ישכנו ערלים, במה ירגיש כל איש ישראל בעצמו שפע אלקי ואור פניו כי רציניו, ושמחה יתירה שנופל עליו בלי מתכוון מיד בהכנסת השבת, וליל של שבת כולה אור ועוז וחדוה במקומינו, בלתי ספק שאין זה רק ניצוץ האור והשמחה המבהיק ממקום שהנבואה יוצאת משם, שאף על פי שאין לנו לא נביא ולא חוזה ואנחנו על אדמה טמאה, עם כל זה לא עזב ממנו חסדו ואמיתו, להשפיע עלינו אור אלוהי מדי שבת בשבתו, עכ"ל.

(ספר החיים (קראקא שנ"ג) חלק ג' פ"ו)

וכל אשה חכמת לב בידיה טוו. (לה כה)

וקשה מה היא חכמתה שבידיה טוו, דאפילו אולת בידה טווה. ושמעתי לומר, דאשה חכמה לא צריכה שתתן דעתה וכוונתה ועיניה ולבה במלאכת ידיה, דכ"כ היא מורגלת במלאכתה, וזאת היא חכמתה דבידיה לבד עושה מלאכתה, אף שענינה לנוכח יביטו ולבה בל עמה מרוב מחשבתה. וזהו וכל אשה חכמת לב בידיה טוו, וכמו שאמר שלמה (משלי לא) ותעש בחפץ כפיה.

(פני שלמה (שאלוניקי תע"ז) לרבי שלמה אמריליו)

כל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים. (לה כו)

פירש רש"י ז"ל, היא היתה אומנות יתירה שמעל גבי העזים טווין אותן. ודקדק הגאון מוהר"ר יעקב מלובלין ז"ל דמה הוא הלשון אומנות 'יתירה', ומדוע לא יאמר היא היתה חכמה גדולה. וביאר דלכאורה יקשה הרי מעשה ידי אשה הוי לבעלה, ואיך יקרא דבר הזה על שם נדבת הנשים. וצ"ל דסבירא ליה מותר מעשה ידיה לעצמה, כדאיתא במס' כתובות בפרק אע"פ.

לפ"ז י"ל, דכל אשה שעושה בצמר כדאי' שם במשנה (נט ע"ב) צריכה לעסוק הרבה שעות, דקודם צריכה לגזוז הצמר ואח"כ לעסוק בטווייה ושזירה, ואז אין לה זמן להוציא מותר לעצמה. אבל האשה אשר יודעת לטוות מעל גבי העזים, היא חוסכת הרבה זמן, וכשמלאכתה נגמרת מהר יותר יכולה היא להעדיף על מעשה ידיה, והעודף הזה הוא שלה ויכולה להקדיש. ממילא כל הנשים אשר נשא לבם אותנה להביא נדבת המשכן, ואינן יכולות כי מעשה ידיהן לבעל, וא"כ לא יקרא על שמן, מצאו עצה - בחכמה טוו את העזים, ובזה היתה אומנות 'יתירה', ר"ל אומנות שהיה להן יכולת להעדיף, משום שעל גבי העזים היו טווין אותן.

(ליקוטי מוהר"ם (ברלין תע"ז) לרבי מאיר אב"ד שווערזנץ)

והנשאים הביאו את אבני השוהם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן. (לה כז)

ולכאורה קשה למה לא הביאום כל ישראל, ושמעתי בשם ש"ב הרב הגדול רבי יונה אב"ד דק"ק מעץ שפירש עפ"י מש"כ בתרגום יונתן והנשאים הביאו - העננים הביאו, ואמרו במדרש עה"פ (שמות לב, כה) וירא משה את העם כי פרוע הוא, שהעננים נסתלקו בחטא העגל. והנה הנשאים לא חטאו בעגל כמש"כ במדרש, א"כ שפיר באו העננים רק אליהם.

(דרוש שמואל (ויניצא תנ"ד) לרבי שמואל פייביש כ"ץ נכד הסמ"ע)

ויעש הכיור נחושת במראות הצובאות. (לה ח)

הטעם שהכיור נעשה מהמראות כתב האריז"ל דבר פלא וז"ל, בשעת הקרבת הקרבן היה הכהן מכיר בפניו של החוטא מקום שפגם ובמחשבתו, והיה מנקה אותו מחטאו. אבל באשה שאסור להסתכל בפניה, לכן הביא אותה לפני הכיור שעשו במראות הצובאות, ורואה שם צורתה ומכיר במחשבתה, והיה מנקה חטאתה עכ"ל ק"ק.

(ליקוטי תורה לרבינו האריז"ל)

*בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג ס"ו כה) הקשה, דאם חוששין שהראיה תביא להרהור א"כ גם בראיה ע"י מראות הצובאות שייך הרהור, עיי"ש מה שתיקן. ובאוצר הלכות להגרא"צ פרידמאן שליט"א דומ"ץ גאלאנטא האריך בענין זה.

דף היומי

שאלו רומיים את רבי יהושע בן חנניה מניין שהקב"ה מחיה מתים ויודע מה שעתידי להיות (סנהדרין צ:).

ויש לשית לב מה נשתנו שני שאלות הללו ומה שייכות יש להם ששאל שניהם כאחד. ושמעתי אומרים במ"ש התוס' סו"פ המקבל (ב"מ קיד.) גבי אשכחיה רבה בר אבוא לאלהיו דהוה קאי בבית הקברות, א"ל ולא מר כהן הוא. והקשו התוס' תימא לר"י איך החיה אליהו בנה של הצרפתית כיון שכהן היה, וי"ל כיון שהיה ברור לו שיחיהו לכן משום פקוח נפש היה מותר עכ"ל, נמצא דמשום שהיה ברור לו שיחיהו לכן היה מותר.

וזהו ששאל אותן המין מנין שהקב"ה מחיה מתים ויודע מה שעתידי להיות, כלומר כיון שהקב"ה כהן הוא, אף שמחיה מתים איך מטמא להם להחיותם. ומשני שיוודע שיחיו ואז מותר כנ"ל, ועל זה שאל מנין שיוודע מה שעתידי להיות דהיינו שבוודאי יחיו, נמצא ששני השאלות תליא הא בהא.

(פני שלמה דרוש י"ט (שאלוניקי תע"ז) לרבי שלמה אמריליו)

שלשה גביעים משקדים בקנה האחד וגו', ושלשה גביעים משוקדים בקנה אחד. (לז י)

צריך ליתן טעם למה כתב כאן תיבת 'האחד' פעם אחד בה"א הידועה, וגבי הצווי בפרשת תרומה (כה לג) כתיב שני פעמים 'האחד' בה"א הידועה. ושמעתי מפי הגאון מוהר"ר שאול נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק אמסטרדם טעם הגון שהוא קרוב למכוון, דאיתא בגמרא (חולין קלד:) שגיד הנשה אינה נוהגת בדרך ימין, דכתיב הירך בה"א הידועה ור"ל מיומנת שבירך, א"כ ה"ה כאן כתיב האחד פי' הימנית. לפ"ז א"ש דגבי ציווי וראה ועשה וגו' (שמות כה מ) לפי שנתקשה משה והראה לו הקב"ה את המנורה בהר, א"כ ימין הקב"ה כנגד שמואל משה וימין משה כנגד שמואלו דהקב"ה, לכך כתיב ב' פעמים האחד בה"א הידועה, אחד לימין ידיה ואחד לימין הקב"ה, אבל גבי עשיה לא היה כי אם ימין משה, לכך כתוב רק פעם אחת בה"א הידועה ודפח"ח.

(נדפס בחומש עם פי' תוצאות חיים (אמסטרדם תקכ"ד) לרבי חיים באסקאוויץ)

הגה"ק רבי שאול מאמסטרדם זצ"ל

נולד בשנת תע"ז בעיר רישא לאביו הגאון רבי ארי' לייביש אב"ד רישא וגלוגא רבתי ולבוב ואמסטרדם, נכד הגאון רשכבה"ג הרבי רבי העשיל מקראקא, ולאמו שהיתה בתו של החכם צבי. אחיו היה הגאון הנודע רבי הירש אב"ד ברלין. למד תורה אצל אביו והתפרסם כבר. בצעירותו כגדול בתורה. בהיותו בן שבע שנים נעשה חתן אצל הג"ר אברהם כהנא אב"ד דובנא, והחתונה התקיימה כעבור שש שנים. בשנת תצ"ז נתקבל לאב"ד לוקאטש ובשנת תק"ה לאב"ד דובנא ובשנת תקט"ו נתקבל לעיר הגדולה אמסטרדם שם מילא כסא אביו. הוא היה מראשי גאוני דורו, והיה לו תורה וגדולה במקום אחד. חיבה יתירה נודעת לספרו הנודע בנין אריאל עה"ת, ושו"ת שלו מובאים בכל ספרי גדולי דורו.

בניו היו גאונים מובהקים גבורי תורה, ה"ה הגאון ר' יעקב משה אב"ד אמסטרדם

שהיה חתן דודו הג"ר צבי הירש אב"ד ברלין, והג"ר ארי' ליב שהיה חתן דודו הגאון היעב"ץ, וגם חתניו היו גדולי עולם, וזכה שיצאה ממנו שלשלת היוחסין גדולים וחסידיים. בשם הגדולים כתב עליו הגאון חיד"א פלאות, וכ' שגם הוא זכה לקבל פני השכינה ולהתבשם מתורתו ומחסידותו ומענותותו שהיתה עד להפליא. ובשבעה בתמוז בשבת קודש לעת מנחה בשנת תק"ן לפ"ק נח נפשיה דמר.

